



ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Kitap İncelemesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (1), 854-859

Geliş Tarihi:20.04.2023 Kabul Tarihi:30.05.2023

Yayın: 2023 Yayın Tarihi:31.05.2023

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

İSLAM DÜŞÜNCESİNİN BATI DÜŞÜNCESİNE ETKİLERİ, BEKİR KARLIĞA

İstanbul, Litera Yayıncılık, 2004, ss. 543, ISBN 975-6329-05-1

Özkan KERİMOĞLU*



* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi/ İslam Felsefesi, ozkankilbas@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4354-7749>

Öz

Adıyaman'ın Besni ilçesinde dünyaya gelen Bekir Karlığa, İslam düşüncesi alanında yaptığı çalışmalar ile tanınmaktadır. Özellikle 1985-1986 yılları arasında Paris'te yaptığı bilimsel araştırmalar ve akabinde pek çok Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde yapmış olduğu incelemeler sonucunda 'İslam Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri' adlı eseri ortaya çıkmıştır. Eserde iki farklı kültür, iki farklı din ve iki farklı dünya felsefi bir perspektif ile ele alınarak mukayese edilmiştir. Eser, yazarın çalışmalarını öncelikle birincil kaynaklara ulaşarak hazırlama hususundaki hassasiyeti ile daha da önem arz etmektedir. İslam düşüncesinin batıdaki fikir hareketlerine etkisinin ana kaynaklara dayanılarak ortaya konulması da eserin bir diğer özgün yönüdür. Eserin İslam felsefesi alanında önemli bir boşluğu doldurduğu aşikârdır.

Anahtar Kelimeler: İslam düşüncesi, Batı düşüncesi, Tercüme hareketleri, Tercüme merkezleri

Abstract

Bekir Karlığa, who was born in the Besni district of Adıyaman, is known for his studies in the field of Islamic thought. Especially as a result of the scientific research he made in Paris between 1985 and 1986 and the Decrees he made in many European and Middle Eastern countries, his work entitled 'The Effects of Islamic Thought on Western Thought' was published. In this work, two different cultures, two different religions and two different worlds are compared by considering them from a philosophical perspective. The work is even more important with the sensitivity of the author to prepare his works primarily by accessing primary sources. The presentation of the influence of Islamic thought on the intellectual movements in the West based on the main sources is another original aspect of the work. It is obvious that the work fills an important gap in the field of Islamic philosophy.

Keywords: Islamic thought, Western thought, Translation gestures, Translation centers.

Kitap Tanıtımı

Bekir Karlığa eserine "İslam Düşüncesi" ve "Batı Düşüncesi" kavramlarını tanımlayarak başlamaktadır. Yazara göre İslam'ın insan, hayat, kâinat ve Allah hakkındaki telakkilerinin bir bütünü olarak tanımlayabileceğimiz İslam düşüncesi, fikri, felsefi ve edebi türler olarak yazılı şekilde ifade edilebileceği gibi, musiki, resim, hat, süsleme ve mimari gibi değişik kalıplar içerisinde de yorumlanabilir. Batı düşüncesi ise, Batı Avrupa'da geliştirilen düşünce akımının adıdır. Yazar Batı düşünce sisteminin Hıristiyan dünya görüşü, antik dünyadan devralınan Grek-Latin kültürü ve Batı Avrupa halklarının geçmişten miras kalan milli ve ırki birikimin

oluşturduğu geleneksel değerlerden oluşan üç önemli kaynağının olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu üç kaynaktan yararlanılarak insan, hayat, kâinat ve Tanrı hakkında oluşturulan fikri, felsefi ve edebi birikimi de Batı düşüncesi diye isimlendirmektedir. Her iki düşünce sisteminin de oluşumunda Tanrı tarafından gönderildiği kabul edilen ilahi mesajın ve bu mesajdan hareket ederek Müslüman ve Hıristiyanların geliştirdikleri entelektüel birikimin önemli katkısı söz konusudur. İlahi vahyin ve insan aklının ürünü olan İslam ve Batı düşüncesinin birbirleri ile olan ilişkisinin başlangıcını Hz. Peygamber'in hayatta olduğu döneme kadar gittiğini görmekteyiz. Hz. Peygamber döneminde tanışmaya başlayan bu iki dünya 1400 yıllık tarihi boyunca zaman zaman savaştı, kimi zaman birbirini ilgiyle izledi, kimi zaman birbiriyle yarıştı. Ama bu iki düşünce sistemi birbirini anlama, birbirine saygı duyma, birbirini olduğu gibi kabul etme gibi olumlu bir anlayışın içinde olmadılar. İşte bu çalışmada 1400 yılı aşkın zamandır olumlu, olumsuz hep bir etkileşim halinde olan bu iki dünyanın karşılıklı yaşadığı serüven Prof. Dr. Bekir Karlığa tarafından kaleme alınan "İslam Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri" adlı eserde anlatılmaktadır. Yazar eserinin "İslam Düşüncesinin Batıya Geçişi" ve "İslam Düşüncesinin Batıya Etkileri" diye iki ciltten oluşacağını beyan etmektedir. Biz bu çalışmada eserin yayınlanan, giriş ve "İslam Düşüncesinin Batıya Geçişi" başlığını içeren ilk cildi inceleyeceğiz.

Prof. Dr. Bekir Karlığa'nın kaleme aldığı bu eser, on beş sayfalık önsöz, elli sayfalık bir giriş ve Karşı Karşıya İki Dünya, Batının Uyanışı, Tercümenin Rolü, Batıda Yakından Tanınan İslam Düşünürleri olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Litera Yayıncılık tarafından 2004 yılında İstanbul'da basılan bu eser, 541 sayfadan oluşmaktadır. İnsanlığın bilinen tarihinde üç büyük kültür intikalinden söz eden Bekir Karlığa, bunlardan ilkinin M.Ö. VI-IV. yüzyıllar arasında Batı Asya kıyıları ile Ege adalarında gerçekleştiğini söylemektedir. Antik Mısır, Mezopotamya, Hind ve İran düşüncelerini yakından tanıyan Pythagoras ve Platon gibi pek çok Grek düşünürü bunları kendi ülkelerine taşımış ve kendilerine özgü yeni bir düşünce tarzı geliştirmişlerdir. İkinci büyük kültür geçişi ise VIII. asrın

başlarından itibaren Hind, Mısır, Mezopotamya ve İran düşüncelerinden geriye kalan malzemeler ve Grek düşüncesinin hemen hepsinin Arapça'ya tercüme edilmesi ile oluşan geçiştir. Üçüncü ve son büyük kültür geçişi de XI. asırdan başlayıp XIII. asrın sonlarına kadar devam etmiştir. Bu aşamada Arapçadan Latince ve İbranice başta olmak üzere Batı dillerine yapılan tercümelemlerle gerçekleşmiştir. Uygarlıkların temelini oluşturan bilim ve düşünce, insanlığın ortak değeridir. Her toplum bu ortak değere kendi kabiliyeti ve çabası nispetinde katkıda bulunmuş ve tarihin belirli zamanlarında ona kendi rengini vermiştir. İnsanlığın ortak ürünü olan düşünce ve kültürlerin birbirleriyle bağlantısını sağlayan ana yol, tercümedir. Tercümelerin insanlığın gelişmesinde çok önemli yerinin olduğunu görmekteyiz. Bu çalışma bir yargılama, savunma ya da övünme veya yerme amacı gütmekten çok, materyallerin sergilenerek gerçeğin tespit edilmesini ve objektif bir bakış açısının ortaya konmasını hedef almaktadır.

Eserin giriş bölümünde İslam düşüncesi ve Batı düşüncesi kavramları hakkında bilgi veren yazar Avrupa'nın durumu ve II. Sylvestre'in açtığı çığır, Ortaçağ Hıristiyan ve İslam düşüncesi ile ilgili modern çalışmalar hakkında bilgi vermektedir.

Eserin karşı karşıya iki dünya bölümünde ise zaman zaman karşı karşıya gelen iki din ele alınmaktadır. İslam'ın Hıristiyanlığa bakışı, Arabistan ve çevresinde yaşayan Hıristiyanlar, Doğu ve Batı Hıristiyanlığının İslam'a bakışı incelenmektedir. Karşı karşıya iki kültür kısmında ise Endülüs ve Sicilya şehirlerinin fethi ve bu iki şehrin Batı Hıristiyanlığına etkileri gibi konular hakkında doyurucu bilgiler verilmektedir. Ayrıca Haçlı Savaşları ve bu savaşların başlamasının nedenleri ve bu savaşların yaşandığı anda İslam ve Batı dünyasının durumu irdelenmektedir.

Batı'nın uyanışı başlığı altında ise eğitim ve kültür hareketleri ele alınmaktadır. Katedral okulları, üniversitelerin kuruluşu, İslam ve Batı dünyasında yükseköğrenimin durumu hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Ayrıca İslam medreseleri ve Batı üniversiteleri ele alınmış ve açıklayıcı bilgi verilmektedir.

Kitabın diğer bir bölümü ise Tercümenin Rolü başlığını taşımaktadır. Latin ve Yahudi mütercimlerin tek tek isimleri ile tanıtıldığı bu kısımda Antik düşünceden İslam düşüncesine yapılan tercüme ve bu tercüme yapıldığı düşünce merkezleri tanıtılmaktadır. Bu bağlamda İskenderiye, Suriye, Cundişapur, Hindistan gibi düşünce merkezleri ve işlevleri tanıtılmaktadır. Grekçe'den Arapça'ya tercüme başlaması ve bu tercüme faaliyetleri sonrasında İslam dünyasında tanınan Antik düşünürler ve tercüme edilen eserleri hakkında bilgiler verilmektedir. Bu tercüme sonucunda İslam dünyasında ortaya çıkan entelektüel ve teolojik tartışmalar hakkında izahlar yapılmaktadır. Yine aynı bölümde bu kez İslam düşüncesinden Batı düşüncesine yapılan tercüme ve tercüme merkezleri tanıtılmaktadır. İspanya'da Toledo çevresi ve Sevilla, Güney Fransa, Sicilya ve Portekiz bu merkezler arasında yer almaktadır. Yazar bu yoğun tercüme faaliyetinin, Batı dünyasının bir taraftan antik düşünürleri, diğer yandan kendi dönemine farklı alanlarda damga vurmuş pek çok İslam düşünürü ve bilim adamını yakından tanıma imkanı bulduğunu ileri sürmektedir.

Kitabın dördüncü ve son bölümünde ise Batı'da yakından tanınan İslam düşünürleri ele alınmaktadır. Kindi, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd, Gazzali, İbn Bacce, İbn Tufeyl başta olmak üzere İbn Fatik, Mehdi İbn Tumert, İbnü's-Seyyid el-Batalyevsi ve et-Tebrizi bu düşünürlerdendir. Bu düşünürler tanıtılırken özellikle onların Batı'da bilinen eserleri ele alınmış ve bu eserlerin batıda çevrildiği bütün diller hakkında bilgi verilmiştir.

Bekir Karlığa eserin bu cildinde İslam düşüncesinin batıya geçiş serüvenini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymayı hedeflediğini belirtmektedir. Bunun için çok uzun zaman alan bir gayret gösterildiğini ve çok farklı ülkelere bizzat giderek, kütüphanelere girerek birinci el kaynaklara ulaşmayı başardığını, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise ikinci el kaynaklarla yetindiğini ifade etmiştir. Yaptığı araştırmalar sonucunda elde ettiği bilgilerin aktarımında olabildiğince objektif davrandığını ve amacının bir dini, milleti, bir bölgeyi gerçeğe aykırı olarak öne çıkarmak gibi duygu ve düşüncelerden uzak durarak çalışmasını tamamladığını

belirtmektedir. Yazarın bu objektif ve bilimsel yaklaşımının tam olarak hedefe ulaşması çalışmanın ikinci cildinin tamamlanması ile daha da anlam kazanacaktır. Çalışma tamamlandığında İslam ve Hıristiyan düşüncesinin tanınması ve anlaşılması alanında çok önemli bir kaynağa sahip olmuş olacağız. Bu çalışmanın tamamlanan birinci cildinin, İslam düşüncesi serüveninin güvenilir bir kaynaktan öğrenilmesi adına lise ve üniversite gençliği ile buluşturulmasının büyük bir kazanım olacağını düşünmekteyiz.